Kohtulahendite kogumik

EUROOPA KOHTU OTSUS (viies koda)

17. märts 2016*

Eelotsusetaotlus — Intellektuaalomand — Direktiiv 2004/48/EÜ — Artikli 13 lõige 1 — Audiovisuaalteos — Rikkumine — Kahjuhüvitis — Arvutusmeetod — Kindel summa — Mittevaraline kahju — Hõlmamine

Kohtuasjas C-99/15,

mille ese on ELTL artikli 267 alusel Tribunal Supremo (Hispaania kõrgeim kohus) 12. jaanuari 2015. aasta otsusega esitatud eelotsusetaotlus, mis saabus Euroopa Kohtusse 27. veebruaril 2015, menetluses

Christian Liffers

versus

Producciones Mandarina SL,

Mediaset España Comunicación SA, varem Gestevisión Telecinco SA,

EUROOPA KOHUS (viies koda),

koosseisus: koja president J. L. da Cruz Vilaça, kohtunikud F. Biltgen, A. Borg Barthet, E. Levits ja M. Berger (ettekandja),

kohtujurist: M. Wathelet,

kohtusekretär: A. Calot Escobar,

arvestades kirjalikku menetlust,

arvestades seisukohti, mille esitasid:

— C. Liffers, esindaja: *abogado* E. Jordi Cubells,

— Producciones Mandarina SL, esindaja: *abogado* A. González Gozalo,

— Mediaset España Comunicación SA, esindaja: *abogado* R. Seel,

— Hispaania valitsus, esindaja: M. Sampol Pucurull,

— Saksamaa valitsus, esindajad: T. Henze ja J. Kemper,

* Kohtumenetluse keel: hispaania.

— Prantsuse valitsus, esindajad: D. Colas ja D. Segoin,

— Poola valitsus, esindaja: B. Majczyna,

— Euroopa Komisjon, esindajad: E. Gippini Fournier ja F. Wilman,

olles 19. novembri 2015. aasta kohtuistungil ära kuulanud kohtujuristi ettepaneku,

on teinud järgmise

otsuse

1 Eelotsusetaotlus käsitleb Euroopa Parlamendi ja nõukogu 29. aprilli 2004. aasta direktiivi 2004/48/EÜ intellektuaalomandi õiguste jõustamise kohta (ELT L 157, lk 45; ELT eriväljaanne 17/02, lk 32) artikli 13 lõike 1 tõlgendamist.

2 Taotlus on esitatud ühelt poolt C. Liffersi ning teiselt poolt Producciones Mandarina SL-i (edaspidi „Mandarina“) ja Mediaset España Comunicación SA, varem Gestevisión Telecinco SA (edaspidi „Mediaset“), vahelises kohtuvaidluses, mis puudutab intellektuaalomandi õiguse rikkumise peale esitatud hagi.

Õiguslik raamistik

Liidu õigus

3 Direktiivi 2004/48 põhjendused 10, 17 ja 26 on sõnastatud järgmiselt:

„(10) Käesoleva direktiivi eesmärk on ühtlustada liikmesriikide seadustikke, et tagada siseturul kõrge, võrdväärne ning ühetaoline kaitsetase.

[…]

(17) Käesolevas direktiivis sätestatud meetmed, menetlused ja õiguskaitsevahendid peavad iga kohtuasja korral olema piiritletud viisil, mis võtab arvesse vastava kohtuasja eripära, sealhulgas iga intellektuaalomandi õiguse iseärasused ja rikkumise tahtliku või tahtmatu iseloomu.

[…]

(26) Tekitatud kahju hüvitamiseks, mille on põhjustanud õiguste rikkuja, kes teadis või kes põhjendatult pidi teadma, et tema tegevus tekitab õiguste valdajale sellise kahju, tuleb kahjusummas arvesse võtta kõik asjakohased aspektid, sealhulgas õiguste valdajale osaks langenud kahjum sissetulekute vähenemise näol või rikkuja poolt teenitud ebaõiglane tulu ja kus sobiv, õiguste valdajale põhjustatud mis tahes moraalne kahju. Alternatiivse meetmena, näiteks juhtudel, kui on keerukas täpselt määratleda kahju tegelikku suurust, võib kahjutasu summa sisse nõuda kas autoritasudelt või honoraridelt, mis oleks võidud saada, kui rikkuja oleks taotlenud luba kõnealuse intellektuaalomandi õiguse kasutamiseks. Eesmärk ei ole kehtestada kahju hüvitamise kohustus karistuseks, vaid määrata objektiivsetel kriteeriumidel põhinev kompensatsioon, võttes ühtlasi arvesse õiguste valdajale tekkinud kulusid, sealhulgas kulutusi identifitseerimisele ning uurimisele.“

4 Direktiivi artikli 13 „Kahjutasu“ lõikes 1 on ette nähtud:

„Liikmesriigid tagavad, et pädevad kohtuasutused määravad kannatanud osapoole avalduse alusel rikkuja, kes teadlikult rikkus või pidi põhjendatult olema rikkumisest teadlik, maksma proportsionaalselt õiguste valdajale rikkumise tagajärjel õiguste valdajale tekitatud kahju ulatuses kahjutasu.

Kahjutasu suuruse määramisel kohtuasutused:

a) võtavad arvesse kõiki asjakohaseid aspekte, nagu näiteks negatiivsed majanduslikud tagajärjed, sealhulgas kannatanud osapoole kaotatud tulu, rikkuja poolt teenitud mis tahes ebaõiglane tulu ja sobivatel juhtudel muud tingimused kui majanduslikud tegurid, nagu näiteks rikkuja poolt õiguste valdajale tekitatud moraalne kahju

või

b) punkti a alternatiivina võivad kohtuasutused asjakohastel juhtudel kehtestada kahjutasu peamiste tegurite üldsummana, nagu näiteks vähemalt autoritasude või honoraride summa, mis oleks võidud saada, kui rikkuja oleks taotlenud kõnealuse intellektuaalomandi kasutamiseks autoriõigusi.

[…]“

Hispaania õigus

5 Intellektuaalomandi seaduse, mis on heaks kiidetud 12. aprilli 1996. aasta kuninga seadusandliku dekreediga 1/1996, millega kiidetakse heaks intellektuaalomandi seaduse konsolideeritud redaktsioon, milles on kõnealuses valdkonnas kehtivaid õigusnorme sätestatud, täpsustatud ja ühtlustatud (Real Decreto Legislativo 1/1996, por el que se aprueba el texto refundido de la Ley de Propiedad Intelectual, regularizando, aclarando y armonizando las disposiciones legales vigentes sobre la materia) (*BOE* nr 97, lk 14369) (muudetud 5. juuni 2006. aasta seadusega 19/2006, millega laiendatakse intellektuaal- ja tööstusomandi õiguste kaitsemeetmeid ja kehtestatakse menetlusnormid erinevate ühenduse määruste kohaldamise lihtsustamiseks (ley 19/2006, por la que se amplían los medios de tutela de los derechos de propiedad intelectual e industrial y se establecen normas procesales para facilitar la aplicación de diversos reglamentos comunitarios), (*BOE* nr 134, lk 21230; edaspidi „intellektuaalomandi seadus“), artiklis 140 on sätestatud:

„1. Selle õiguse omajale makstav kahjuhüvitis, mida on rikutud, hõlmab lisaks tekkinud kahjule ka tema õiguse rikkumise tõttu saamata jäänud tulu. Hüvitis võib juhul, kui see on asjakohane, hõlmata uurimiskulusid, mis kaasnesid kohtumenetluse esemeks oleva rikkumise toimepaneku kohta vajalike tõendite saamisega.

2. Kahjuhüvitis määratakse kahju saanud isiku valikul kindlaks järgmistest kriteeriumidest ühe alusel.

a) Negatiivsed majanduslikud tagajärjed, sealhulgas kahju saanud isiku saamata jäänud tulu ja tulu, mida rikkuja alusetult sai ebaseaduslikust kasutamisest. Mittevaraline kahju kuulub hüvitamisele ka juhul, kui varalise kahju esinemine ei ole tõendatud. Mittevaralise kahju hindamisel võetakse arvesse rikkumise asjaolusid, rikkumise raskusastet ja teose ebaseadusliku levitamise taset.

b) Summa, mille kahju saanud isik oleks võinud tasuna saada, kui rikkuja oleks taotlenud kõnealuse intellektuaalomandi kasutamiseks luba.“

Põhikohtuasi ja eelotsuse küsimus

6 C. Liffers on audivisuaalteose „Dos patrias, Cuba y la noche“ („Kaks kodumaad, Kuuba ja öö“) režissöör, stsenarist ja produtsent; selles teoses jutustatakse Havanna (Kuuba) eri elanike kuus isiklikku ja intiimset lugu, mille ühisnimetaja on nende isikute homoseksuaalsus või transseksuaalsus.

7 Mandarina tegi audivisuaalse dokumentaalfilmi, mis käsitles lapsprostitutsiooni Kuubas ja milles näidati varjatud kaameraga filmitud kuritegelikku tegevust. Nimetatud dokumentaalfilmi oli lisatud mõni kaader teosest „Dos patrias, Cuba y la noche“, ilma et C. Liffersilt oleks luba küsitud. Dokumentaalfilmi edastas Hispaania telekanal Telecinco, mille omanik on Mediaset.

8 C. Liffers esitas Juzgado de lo Mercantil nº 6 de Madrid'ile (Madridi kaubanduskohus nr 6) Mandarina ja Mediaseti vastu hagi, milles ta palus kohtul eelkõige kohustada viimaseid lõpetama tema intellektuaalomandi õiguste mis tahes rikkumine ning mõista neilt välja hüvitis summas 6740 eurot tema kasutusõiguste rikkumise eest ja lisaks 10 000 eurot hüvitisena mittevaralise kahju eest, mis talle tema hinnangul on tekitatud.

9 Oma teose kasutusõiguste rikkumise eest nõutavate kahjuhüvitiste suuruse arvutamisel lähtus C. Liffers autoritasude või honoraride summast, mida ta oleks võinud saada juhul, kui Mandarina ja Mediaset oleksid temalt taotlenud luba kõnealuse intellektuaalomandi õiguse kasutamiseks, ning tugines seega intellektuaalomandi seaduse artikli 140 lõike 2 punktile b, mis võimaldab intellektuaalomandi õiguse omajal, kellele on kahju tekitatud, lähtuda oma kahju hüvitise hindamisel autoritasude või honoraride summast, mida ta oleks võinud saada juhul, kui rikkuja oleks temalt taotlenud luba selle õiguse kasutamiseks (edaspidi „hüpoteetiline autoritasu“). Selline arvutusmeetod ei nõua erinevalt sama artikli lõike 1 punktis a sätestatust, et kahjuhüvitise nõudja tõendaks tegelikult tekkinud kahju suurust. Selleks tugines C. Liffers audiovisuaalteoste tootjate õiguste haldamise organisatsiooni (Entidad de Gestión de Derechos de los Productores Audiovisuales) tariifidele. Sel viisil kindlaks määratud varalise kahju summale lisas C. Liffers kindla suurusega summa hüvitiseks mittevaralise kahju eest, mis talle tema hinnangul on tekitatud.

10 Juzgado de lo Mercantil nº 6 de Madrid (Madridi kaubanduskohus nr 6) rahuldas C. Liffersi hagi osaliselt ning mõistis Mandarinalt ja Mediasetilt tema kasuks välja hüvitise summas 3370 eurot rikkumisega tekitatud varalise kahju eest ja 10 000 eurot mittevaralise kahju eest. Apellatsioonimenetluse tulemusel vähendas Audiencia provincial de Madrid (Madridi provintsi kohus) varalise kahju eest makstavat hüvitist 962,33 euroni ja tühistas vaidlustatud kohtuotsuse täielikult osas, milles Mandarinalt ja Mediasetilt mõisteti välja hüvitis mittevaralise kahju eest. See kohus leidis nimelt, et kuna C. Liffers valis hüpoteetilisel autoritasul põhineva arvutusmeetodi, mis on ette nähtud intellektuaalomandi seaduse artikli 140 lõike 2 punktis b, ei olnud tal enam õigust nõuda lisaks mittevaralise kahju hüvitamist. Ta oleks selleks pidanud valima sama artikli lõike 2 punktis a nimetatud arvutusmeetodi. Ühe arvutusmeetodi valimine välistab teise, mistõttu on nende kahe kombineerimine välistatud.

11 Eelotsusetaotluse esitanud kohtule ehk Tribunal Supremole (kõrgeim kohus) esitatud kassatsioonkaebuses väidab C. Liffers, et mittevaraline kahju tuleb hüvitada igal juhul, olenemata sellest, kas hüvitise nõudja on valinud intellektuaalomandi seaduse artikli 140 lõike 2 punktis a või punktis b nimetatud arvutusmeetodi. Eelotsusetaotluse esitanud kohtul on kahtlused tõlgenduse suhtes, mis tuleb anda direktiivi 2004/48 artikli 13 lõikele 1 ja intellektuaalomandi seaduse artikli 140 lõikele 2, mille eesmärk on kõnealune direktiivi säte Hispaania õigusesse üle võtta.

12 Neil asjaoludel otsustas Tribunal Supremo (kõrgeim kohus) menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmise eelotsuse küsimuse:

„Kas direktiivi 2004/48 artikli 13 lõiget 1 võib tõlgendada nii, et see ei võimalda intellektuaalomandi õiguse rikkumise tõttu kahju saanud isikul, kes nõuab varalise kahju eest hüvitist, mis on arvutatud autoritasude või honorariide summa alusel, mis ta oleks võinud saada, kui rikkuja oleks taotlenud kõnealuse intellektuaalomandi kasutamiseks luba, lisaks nõuda talle tekitatud mittevaralise kahju hüvitamist?“

Eelotsuse küsimuse analüüs

13 Oma küsimusega palub eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt selgitada, kas direktiivi 2004/48 artikli 13 lõiget 1 võib tõlgendada nii, et see ei võimalda intellektuaalomandi õiguse rikkumise tõttu kahju saanud isikul, kes nõuab oma varalise kahju eest hüvitist, mis on vastavalt selle artikli lõike 1 teise lõigu punktile b arvutatud hüpoteetilise autoritasu alusel, lisaks nõuda mittevaralise kahju eest hüvitist, mis on ette nähtud kõnealuse artikli lõike 1 teise lõigu punktis a.

14 Sellega seoses nähtub Euroopa Kohtu väljakujunenud praktikast, et liidu õigusnormi tõlgendamisel tuleb arvesse võtta mitte ainult selle sõnastust, vaid ka konteksti ja selle õigusaktiga taotletavaid eesmärke, mille osa säte on (kohtuotsus Surmačs, C-127/14, EU:C:2015:522, punkt 28 ja seal viidatud kohtupraktika).

15 Mis puudutab esiteks direktiivi 2004/48 artikli 13 lõike 1 teise lõigu punkti b sõnastust, siis tuleb tõdeda, et kuigi selles ei ole mittevaralist kahju mainitud kui tegurit, mida kohtud peavad õiguse omajale makstava kahjuhüvitise kindlaksmääramisel arvesse võtma, ei välista see ka seda liiki kahju arvessevõtmist. Nimelt, kuivõrd kõnealuses sättes on ette nähtud võimalus määrata kindlasummaline kahjuhüvitis „vähemalt“ selles nimetatud tegurite põhjal, võimaldab see kõnealusesse summasse kaasata muidki tegureid, näiteks olenevalt olukorrast hüvitist õiguse omajale tekitatud mittevaralise kahju eest.

16 Teiseks tuleb märkida, et niisugust järeldust kinnitab kõnealuse sätte konteksti analüüs.

17 Nimelt esiteks on direktiivi 2004/48 artikli 13 lõike 1 esimeses lõigus sätestatud üldnorm, mille kohaselt pädevad kohtud peavad rikkujat kohustama maksma intellektuaalomandi õiguse omajale, kes on kahju saanud, kahjuhüvitist „proportsionaalselt […] rikkumise tagajärjel [talle] tekitatud kahju ulatuses“. Nagu kohtujurist oma ettepaneku punktis 28 aga märkis, on mittevaraline kahju – nagu teose autori maine kahjustamine – selle tõendatuse korral autorile tegelikult tekitatud kahju üks koostisosa.

18 Järelikult juba direktiivi 2004/48 artikli 13 lõike 1 teise lõigu punkti b sõnastus koostoimes selle lõike esimese lõiguga välistab selle, et õiguse omajale makstava kahjuhüvitise arvutamine võiks põhineda ainult hüpoteetilise autoritasu summal, kui õiguse omajale on tõepoolest mittevaralist kahju tekitatud.

19 Teiseks tuleb märkida, et direktiivi 2004/48 artikli 13 lõike 1 teise lõigu punktis b ette nähtud kindlasummalise arvutusmeetodi kasutamine pädevate kohtute poolt on alternatiivse võimalusena lubatud üksnes „asjakohastel juhtudel“.

20 Nagu aga direktiivi põhjenduses 26 on märgitud, on nimetatud väljend kohaldatav „näiteks juhtudel, kui on keerukas täpselt määratleda kahju tegelikku suurust“. Neil asjaoludel võib kahjuhüvitise suuruse arvutada lähtuvalt sellistest teguritest nagu autoritasud või honorarid, mis tavapäraselt kuuluksid maksmisele intellektuaalomandi õiguse kasutamise eest, kuid see ei võta arvesse võimalikku mittevaralist kahju.

21 Mis puudutab viimaseks direktiiviga 2004/48 taotletavaid eesmärke, siis kõigepealt olgu meenutatud, et vastavalt selle põhjendusele 10 on direktiivi eesmärk muu hulgas tagada siseturul kõrge, võrdväärne ja ühetaoline intellektuaalomandi kaitse tase.

22 Seejärel nähtub direktiivi põhjendusest 17, et selles sätestatud meetmed, menetlused ja õiguskaitsevahendid peavad iga kohtuasja korral olema piiritletud viisil, mis võtab arvesse vastava kohtuasja eripära.

23 Lõpuks on direktiivi põhjenduses 26 muu hulgas märgitud, et õiguste rikkuja tekitatud kahju hüvitamiseks tuleb intellektuaalomandi õiguse omajale makstavas kahjuhüvitise summas arvesse võtta kõiki asjakohaseid aspekte, eelkõige talle tekitatud mis tahes mittevaralist kahju.

24 Direktiivi 2004/48 põhjendustest 10, 17 ja 26 järeldub seega, et direktiivi eesmärk on saavutada intellektuaalomandi õiguste kõrgetasemeline kaitse, mis võtab arvesse iga juhtumi eripära ja põhineb kahjuhüvitise arvutamise meetodil, mille eesmärk on selle eripäraga arvestada.

25 Pidades silmas direktiivi 2004/48 eesmärke, tuleb direktiivi artikli 13 lõike l esimest lõiku tõlgendada nii, et sellega on kehtestatud põhimõte, mille kohaselt intellektuaalomandi õiguse omajale makstava kahjuhüvitise summa arvutamise eesmärk peab olema tagada õiguse omajale selle kahju täielik hüvitamine, mis talle on „tegelikult tekitatud“, hõlmates ka võimaliku tekkinud mittevaralise kahju.

26 Ent nagu nähtub käesoleva kohtuotsuse punktist 20, hõlmab maksmisele kuuluva kahjuhüvitise kindlas summas kindlaksmääramine ainult lähtuvalt hüpoteetilisest autoritasust üksnes intellektuaalomandi õiguse omajale tekitatud varalist kahju, mistõttu kahju täielikuks hüvitamiseks peab õiguse omajal olema võimalus lisaks sel viisil arvutatud kahjuhüvitisele nõuda hüvitist mittevaralise kahju eest, mis talle võis tekkida.

27 Neil asjaoludel tuleb eelotsuse küsimusele vastata, et direktiivi 2004/48 artikli 13 lõiget 1 tuleb tõlgendada nii, et see võimaldab intellektuaalomandi õiguse rikkumise tõttu kahju saanud isikul, kes nõuab oma varalise kahju eest hüvitist, mis on vastavalt selle artikli lõike 1 teise lõigu punktile b arvutatud hüpoteetilise autoritasu alusel, lisaks nõuda mittevaralise kahju eest hüvitist, mis on ette nähtud kõnealuse artikli lõike 1 teise lõigu punktis a.

Kohtukulud

28 Kuna põhikohtuasja poolte jaoks on käesolev menetlus eelotsusetaotluse esitanud kohtus pooleli oleva asja üks staadium, otsustab kohtukulude jaotuse siseriiklik kohus. Euroopa Kohtule seisukohtade esitamisega seotud kulusid, välja arvatud poolte kohtukulud, ei hüvitata.

Esitatud põhjendustest lähtudes Euroopa Kohus (viies koda) otsustab:

Euroopa Parlamendi ja nõukogu 29. aprilli 2004. aasta direktiivi 2004/48/EÜ intellektuaalomandi õiguste jõustamise kohta artikli 13 lõiget 1 tuleb tõlgendada nii, et see võimaldab intellektuaalomandi õiguse rikkumise tõttu kahju saanud isikul, kes nõuab oma varalise kahju eest hüvitist, mis on vastavalt selle artikli lõike 1 teise lõigu punktile b arvutatud lähtuvalt autoritasude või honorariide summast, mida ta oleks võinud saada juhul, kui rikkuja oleks temalt taotlenud luba kõnealuse intellektuaalomandi õiguse kasutamiseks, lisaks nõuda mittevaralise kahju eest hüvitist, mis on ette nähtud kõnealuse artikli lõike 1 teise lõigu punktis a.

Allkirjad